

Cilt/Volume: 2, Sayı/Issue: 3, 2018, ss/pp. 230-242
Geliş Tarihi/Recieved: 14.09.2018-Kabul Tarihi/Reviwed: 29.12.2018

BEYANÎ'NİN BAHR-I TAVİL'İ

BEYANÎ'S BAHR-I TAVİL

İsmail Hakkı AKSOYAK

Öz

Edebiyatımızda Anadolu sahasında ilk örneğini XV. yüzyılda Ahmet Paşa'nın yazdığı bu nazım şeklini, çeşitli dönemlerde birçok şâirin tercih ettiği bilinmektedir. Bunlardan biri de Beyanî'dir. Beyânî, hem şekil ve muhteva hem de üslup bakımından diğerlerinden farklılık arz eden bu bahr-ı tavilinde; Türkçe, Farsça ve Arapça unsurları bir arada kullanarak farklı bir tarz yakalamıştır. Bu makalede bahr-ı taviller üzerinde genel bir değerlendirme yapılmış, Beyanî'nin bahr-ı tavilinin şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durularak bilinen birçok nüshasından hareketle transkribe edilmiş metnine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beyânî, Bahr-ı Tavil, Klasik Türk Edebiyatı.

Abstract

It is known that a lot of poets preferred this poetry form in different periods which Ahmet Pasha wrote its first sample on our literature in Anatolia in fifteenth century. One of them is also Beyanî who was one of important poets of seventeenth century. Beyanî caught a different form on this bahr-i tavil which is different from other in terms of both form and concept and also worden as he included Turkish, Persian, Arabic elements. It's evaluated a general evaluation has been made on bahr-i tavils which articles of bahr-ı tavil. On this study, Beyanî's bahr-i tavil's transcribed text was involved by its known alot of nusha.

Key Words: Beyânî, Bahr-ı Tavil, Classical Turkish Literature.

Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, ismail.aksoyak@hbv.edu.tr

Beyanî'nin Bahr-ı Tavîl'i

Bahr-ı tavîl terimi edebiyatımızda iki kavramın karşılığı olarak kullanılmıştır. Birincisi esas tefileleri fa'ûlün /mefâ'îlün/ fa'ûlün/ mefâ'îlü olan aruz bahrinin adıdır ki Türk edebiyatında örnekleri verilmemiştir. Bahr-ı tavîl teriminin ikinci karşılığı birbiri arkasına yinelenen tefilelerle yazılan nazım şeklinin adıdır. Kaynaklar, nazım şekli olan bahr-ı tavîlin edebiyatımızda çok fazla örnekleri verilmediğini hatta bu konudaki tek örneğin Şeyh Gâlib'e ait olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu nazım şekli, edebiyatımızda diğer nazım şekillerine oranla çok fazla görülmemesine karşılık, divanlarda ve mecmualar tarandıkça örnekleri de karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda tespit ettiğimiz örnekler artınca, bir tarama faaliyetine giriştik. Ankara Millî Kütüphane'deki matbu, yazma ve mikrofilmli bulunan divan ve mecmuaları bahr-ı tavîl açısından taradık. Elde edebildiğimiz malzemenen hareketle, bahr-ı tavîl nazım biçiminin kimler tarafından kullanıldığını ve özelliklerini tespit etmeye çalıştık.

Bahr-ı tavîl veya Azerbaycan sahasında kullanılan terimiyle “uzun derya”, aruz kalıplarının ana parçalarından yani “fe'îlâtün”, tefilelesinin arka arkaya tekrarlanmasıyla yazılır. Her dizenin kendi içinde seciler yapılır. Dizelerinin secili olması bakımından nesre benzer. Ayrıca dizelerdeki son sesler de kendi aralarında kafiyelenir. Bahr-ı tavîlin kafiye şeması kıta yahut gazel biçiminde olabilir. Kıta şeklinde olan bahr-ı tavîlin kâfiye düzeni Şeyh Gâlib'in ve Müştak Baba'nın bahr-ı tavîllerinde olduğu gibi a a a a biçiminde yani mısraların hepsi biribiriyle kafiyelidir. Gazel kafiyesinde olan bahr-ı tavîller de vardır. Bunların kafiye düzeni aa xa xa xa xa xa xa ... biçimindedir. Manzumenin sonunda şair genellikle mahlasını kullanır. Bahr-ı tavîlde her dizedeki tefilelerin sayısı şairin hünerine, gücüne ve isteğine bağlıdır. Bahr-ı tavîlde, beyit sayısı 97'e (Fehîm-i Kadîm), dizelerdeki tefile sayısı da 50'ye kadar çıkabilir. Bahr-ı tavîllerde genellikle sevgilinün güzellik unsurları ile âşık ve sevgili arasındaki münasebetler işlenir. Bunun yanısıra münacat ve naat (Zihnî) gibi dinî konulardan mizah (Abdülbâkî Feyzî) ve övgü konulu (Fedâyî) bahr-ı tavîl örnekleri de vardır. Bahr-ı tavîlin beyitleri arasında çoğunlukla bir anlatım bütünlüğü bulunur. Olay bir hikâye anlatımı içinde verilir. Olay bütünlüğü ve esprili konuları ele almaları bakımından bahr-ı tavîller zincirlemeli tekerlemelere benzer. Dizelerindeki kafiyeler bakımından halk edebiyatındaki vezn-i ahar ile de benzerlik kurulabilir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Osmanlı sahasında bahr-ı tavîlin ilk örnekleri XVI. yüzyıla kadar gidebilmektedir. O yüzyıldan XX. yüzyıla kadar da kullanılagelmiştir. Türk edebiyatında 20'den fazla şair, bahr-ı tavîl yazmasına karşılık kaynaklarda sadece Şeyh Gâlib'in kullandığı nazım şekillerinden biri olarak anılmıştır. Edebiyatımızda ilk bahr-i tavîl örneğini Fedayî (ö. 1561) divanında buluyoruz. Fedâyî'nin yanısıra Gelibolulu Mustafa Âlî (ö. 1600), Arşî (ö.1620), Fehim-i Kadim (ö. 1648), Beyânî (17. yüzyıl), Muîn (1652), Birrî (ö. 1716), Zâtî (?), Vahyî (ö. 1718), Dâniş (ö. 1774), Şeyh Gâlib (ö. 1799), Müştak Baba (ö. 1831), Antepî Aynî (ö. 1836), Nebâtî (ö. 1846), İzzet (ö.), Bayburtlu Zihnî (ö. 1879),

Necmî (ö. 1899), Senih (ö. 1900), Sâbir (ö. 1911), Abdülbaki Feyzî (?), Mehmet Şâkir Çukadârzâde (?-1836) ve Halil Nihat Boztepe (ö. 1949) olmak üzere 20'den fazla şâir bu nazım biçimiyle örnekler vermiştir. Divanların içindeki bahr-ı tavîller divanın muhtelif yerlerinde söz gelişi başında (Gelibolulu Mustafa Âlî, Muîn, Dâniş), müfredler arasında (Bayburtlu Zihni) veya sonunda bulunabilir (Şeyh Gâlib, Müştak Baba). Edebiyatımızda Antepli Aynî, İzzet ve Senih'in Şeyh Gâlib'in etkisiyle bahr-ı tavîl nazım biçiminde örnek verdikleri söylenebilir. Türk edebiyatında Şeyh Gâlib'in, Azerbaycan edebiyatında Sâbir'in yazdığı bahr-ı tavîl, bu nazım şeklinin gündemde kalmasını ve örneklerinin artmasını sağlamıştır.

Arşî'nin tasavvuf konu edindiği bahr-ı tavîl'i 7 beyitten; her mısra 7, 8 ve 9 olmak üzere 107 tefileden oluşmaktadır Âlî divanında ön sözün arkasında bulunan bahr-ı tavîl altı beyitten oluşur. Âlî altı beyitte sevgili ve onun güzellik unsurlarını anlatır. Fehîm-i Kadîm'in yazdığı bahr-ı tavîl, 97 beyit olup "fâ'ilâtün" tefilesiyle meydana gelen ilk bölümden sonra sırasıyla Arap, Arnavut, Ermeni, Rum, Yahudi, Tatar, Acem, Kürt, Türk ve kendi ağzından olmak üzere ellışer tefileye yakın on bölümden ibarettir. Şairin Şehrengiz ile aynı mecmuada bulunan bahr-ı tavîl oldukça müstehcendir. Beyanî'nin bahr-ı tavîli Âlî'nin bahr-ı tavîlinin nüshalarından birinin arkasında gelmektedir. Muîn'in bahr-ı tavîli Birri'nin yazdığı bahr-ı tavîl 10 beyitten oluşmakta; ilk iki beyit kendi arasında daha sonra beyitlerin ikinci mısraı ilk iki beytin kafiyesinde Şeyh Gâlib bahr-ı tavîl'i en çok bilinen bahr-ı tavîl örneği olmuş; bu sebeple bu nazım şeklinin tek örneği olduğu sanılmıştır. Vahyî'nin bahr-ı tavîl'i Müştak Baba'nın biri Türkçe; diğeri Farsça olmak üzere iki bahr-ı tavîli vardır. Şeyh Gâlib'in etkisinde şiirler kaleme alan Antepli Aynî ve İzzet Molla'nın yazdığı bahr-ı tavîl divanında yer alıyor. Necmî divanında da bahr-ı tavîl bulunmaktadır. Mevlevî şairlerden Senih'in yazdığı bahr-ı tavîl divanında yer alıyor. Azerbaycan sahasında ise Nebâtî mahlasını kullanan Seyyid Ebulkasım ve Sâbir bu nazım biçimine rağbet etmiştir. Nebâtî'nin divanlarında, biri Türkçe diğeri Farsça olmak üzere kaleme aldığı iki bahr-ı tavîl bulunmaktadır. Seyyid Ebulkasım'ın bahr-ı tavîlleri Sâbirinkiler kadar meşhur olmamıştır. Sâbir'in meşhur Hophopnâmesi'ndeki iki bahr-ı tavîlinin ardından Azerbaycan'ın *Molla Nasreddin* ve *Kirpi* gibi dergilerinde bir çok bahr-ı tavîl yayınlanmıştır. Kurtuluş Savaşı yıllarında Refik Hâlî'tin çıkardığı *Akbaba* mizah dergisindeki şiirler içinde Abdülbaki Fevzi adlı bir şairin Ali Kemal'e ve Halil Nihat Boztepe'nin Ali Emiri'ye karşı yazdığı bahr-ı tavîl edebiyatımızda bu nazım şeklinin son örneklerindedir.

Beyanî'nin bahr-ı tavîli edebiyatımızdaki diğeri bahr-ı tavîllerden konu bakımından ayrılarak dini mevzulara eğilen ve ayet ve hadislerle süslü bir eserdir. Benzer biçimde halk şairlerimizden Bayburtlu Zihni'nin de kaleme aldığı iki bahr-ı tavîlden biri "bahr-ı tavîl der-nat-ı resûl" başlığı ile nazmettiği naattır. Zihni'nin bir de divanın müfredler bölümünde yer alan bahr-ı tavîli vardır. Beyanî'nin bahr-ı tavîli aslında bir divanın veya mesnevisinin içindeki gibi konu sıralaması taşır. Altı beyitlik yani 24

dizelik eserinin ilk 4 dizesi Allah'ın varlığı ve birliği üzerine kurar. Beyânî 5. dizeden itibaren sevgilisinin kendisini Mecnun'a döndürdüğünü ve hayatını çöllerde hayvanlarla birlikte geçirdiğini anlatır. Sonunda sevgilisi Beyânî'nin yanına gelerek köleliğine son verir. Bir gece düşünceye dalmışken gizliden bir ses duyar. Sevgilisi yanına gelerek kolunu boynuna dolar. Birlikte gül bahçesini gezmeyi önerir. Âşık da beklenmedik biçimde kendisinin sevgilisine köle olduğunu ve dünya bahçesinin, gül ve bülbülünün önemi olmadığını söyler. Şair sevgilisi ile samimiyetini anlatacakken eserinin kurgusal yönünü bitirir. Son dizeyi ise Hz. Muhammet'in övgüsüne ayırır.

Türkçe unsurlar: Metinde oldukça fazla Türkçe deyim kullanılmıştır. Bir kaç şöyledir: Ayağına düşmek, aynına gelmek, başına gün doğmak, buçuğa almamak, deli olmak, hayrete dalmak, kendüyi bildürmek, ol salmak (boynuna), yüzi yerde olmak. Ayrıca samimi bir hitap biçimi olan "ömrüm" de metinde geçer. Denemek ve oliceğiz gibi ilginç kelime ve yapıları da metinde görüyoruz. Yine eski Anadolu Türkçesi özelliklerinden olarak durur, -gıl, -gil, -uban, -üben ve dükeli de metinde yer alır. Türkçe ve Farsça ile ortak olan birinci tekil kişi eki pek çok defa "men" ve tamlamalı şekli "men-i" geçer. Bunun yanısıra âşık ve maşuk arasında "dedim-dedi" şeklinde iletişim şekli de görülür. Beyani okurun dikkatini çekmek için de metinde şaşkınlık içeren sözcüklere sık sık başvurur. Bu cümleden olarak hayran, hayrete dalmak, müteaccib olmak, mütehayyir ve vâlih kelimelerine yer verir.

Farsça unsurlar: Farsça unsurlar bakımından arka arkaya zincirleme tamlamalara yer verilir. Bazende örneklerde de görüldüğü üzere Farsça bir cümle Türkçe metnin içinde anlamı ve ve vezni bozmadan geçer. Ez (ayrılma eki), heme, çi ve be (yönelme eki) gibi ifadeler kelimelerle kalıplaşmış olarak yer alır.

Arapça unsurlar: Beyânî metnini Farsça cümlelerin yanında Arapça kelime ve cümlelerle süsler. Arapça unsurlar, ayet ve hadis olarak yer alır.

Sonuç olarak, 15. yüzyıl 16. yüzyıl başı gibi bir aralıkta yaşadığımız Beyânî'nin bahr-ı tavîli, konusu ve üslubu yönüyle diğer bahr-ı tavîllerden ayrılır. Beyânî eserine sanki bir divan veya mesnevi imiş gibi tevhit ve münacat ile başlayıp sevgilisi ile yakınlaşmasını anlattığı dizelerle sürdürür. Şair, sevgilisi ile yakınlaşmasını anlattığı bölümde klasik edebiyattaki âşık maşuk münasebetine göre daha samimi bir atmosferdeyken bu kurguyu uzatmadan eserini bitirir. Tefile sayısı bakımından da en uzun bahr-ı tavîllerden biri olan Beyânî'nin bahr-ı tavîli Türkçe deyimler, arkaik ek ve sözcükler, Arapça ve Farsça unsurların yoğun olarak yer aldığı bir metindir. Beyânî bütün bu unsurları kullanarak bahr-ı tavîl alanında "sıradışı ve sanatsal bir eser" yaratmayı başarmış biridir.

Nüshalar: Beyânî, “Bahr-ı Tavîl”inin Nüshaları şunlardır:

- 1-Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 7077.
- 2-Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 7565.
- 3-Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. Ankara Millî Kütüphane, Yz. A 3990. vr. 53b-54a; 63b-64a.
- 4-Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. 45 Hk 3118 / 3, 87b-89a.
- 5-Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 2982/2, 3a-5b.
- 6- Beyânî. *Bahr-ı Tavîl-i Beyânî*. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 3118 / 3, 87b-89a.
- 7-Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 5427, yk. 236a.
8. Beyânî. “*Bahr-ı Tavîl*”. Mecmua-i Kasaid ve Eşar, Süleymaniye Kütüphanesi (Toplayan: Nakibzâde Seyyid Nimetullah Seyyid Muhammed, Bursalı), Beyânî, “Bahr-ı Tavîl”, Esad Efendi, nr: 3425, 157b-158b
- 9- Beyânî. “*Bahr-ı Tavîl*”, Mecmua, Süleymaniye Kütüphanesi, nr:3436.
- 10-Gotha Ktb. Kataloğu, Türkçe El Yazmaları (s.12-13 ve s.37'de) (5/3 ve 26/I).

Beyânî'nin Bahr-ı Tavîl'inin Metni

Baħr-i Tavîl-i [Merhûm] Mîr Beyânî [‘Aleyhi’r-raħme]

[24 Fe‘ilâtün]

I-Evvelâ ħamd / idelüm Ĥā / lıķ-ı eflā / ke vü mā-fî / hi ki ızhār / u ‘ıyān ey / ledi bu cüm / le ‘acāyib / ü ġarāyib / yir ü gök ü / melek ü cen / net ü Rızvān / u daħı ħūr / ile ġılmān / ve ġül ü sün / bül ü reyħān / ü mül ü bül / bül ü destān / u daħı çeş / me-i ħayvān / u dūr ü lü³ / lü ü mercān / u meh ü mihr / -i dirāħşān. (24)

Eħad u Kā / dir ü Kāyyüm / ki evvel du / rur u Āħir / dur u Bāṭın / dur u Zāħir / dur u Sulṭān- / ı Ezeldür / ki ebed mül / ki ni ābād / idüben ken / düyi bildir / mek için ṭū / ṭî-i ervā / ħı muḳaddes / adını Ā / dem idüp dām- / ı ten-i ħāk / ile mū / nis ü me’nūs / kılup şāħ/ib- i nāmūs / kılup ey / le di iħsān. (24)

II-Şekeristān- / ı belāġat / da gelüp her / biri bir pā / dişeh-i sebz / -livā mihr / ü meh ü nūr/ü zi yā maṭ / la‘-ı ħūr şīd-/i şafā men / ba‘-ı envār-/ ı hüdā baħr-/ i seħāb bedr / -i dücā ħūr / -li kā kim / gönül āyi / nesine çün / ki nażar kıl / dılar Üstād / -ı Ezelden / dükeli şavt-/ı ħazīn i / le ħōş-āvā / ze gelüp dir (24)

ki: Elā in / ne lenā mer / ħameten min / -ke remih¹ yok / dur anuñ şibh / ü şerīki / vü nazīri / vü vezīri / vü anuñdur / dükeli ‘ā/lem ü Ādem / Ĥarem-i Ka‘/be vü Zemzem² / heme zerrāt-/ı cihān per / tev-i ħüsnıy / le feraħnāk / ü ṭarabnāk/ ü heme vā / lih ü ħayrān / u heme medħ / ü şenā-ħ³ / u heme şā / kir- i Sübhān. (24)

III-Eyyühe’n-nā / su te‘ālev / fe-özüâ â / yete rabbın / óamidū ve’ġ/ terafû ve’/ ġtenimū na / ħnu ileykum / rüsul min kabliħ³ ki cüm / le cihānı / bezedi ħüsn- / i ‘acībiy / le ki ‘aql ir / mez aña fikr⁴ / ü firāset / müteħayyir / ḳaluban⁵ sec / de-i

¹ Dikkat edin bize onun kereminden başka bir merhamet yoktur.

² zemzem ve heme ve’l-ħayrān ve heme medħ ü şenā-ħān ve heme şākir-i sübhān

³ Ey insanlar! Gelin, Rabbin ayetlerini alın, hamd edin, duyurun ve ganimet olarak alın. Biz size ondan önce elçiler gönderdik).

⁴ fehm

⁵ kıluban, oluban

şükrâ / ne idüp ey / yete⁶ Lâ-⁷il / me lenâ⁷ Her / ne olursa / olsun ilim / de bize son yok/tur hatm / idüp ider / be-şad ikrâm.

Ki ne hoş-câm- / ı cihândur / ki hüveydâ / vü nihândur / Şamed ü Lem- / yezel ü bî- / bedel ü pâ / dişeh-i⁸ kevn / ü mekândur / ki hitâb-ı / kûn ile arz / u semāvāt / ı 'ademden / getirüp cūd- / ı vücūd i / le müşerref / kıluban Ā / dem için mes / ken ü me⁹vâ- / yı laţîf it / di vü 'aşk i / le gönül mül / ki ne viridi / ğam-ı cānān. (24)

IV-Niçe ğam kim / dükeli şā / dī-i 'ālem / buçuğa al / maz anuñ eh / li olan 'ā / şık-ı dil-dā / de-i üftā / de-i ālüf / te-i āşüf / te-i sevdā- / zede-i bî- / ser ü pâ kim / sūz-i hāk-i / kefi pāy-i / büti serv-quad / di vü māh-ru/ hı sīm-beri / lebi şekker/ i hūrveşi / yār-ı hoş it / di fūrüg ey / ledi ol yār. (23)

Heme ebnā- / yı cihândur / ki budur hā / şıyet-i 'ışk- / ı kemîn-sāz / u cihān-sūz / u dil-efrüz / u budur taht/-ı vücūd üz/re Celāl-i / Hāka maẓhar/ ki eger 'ışk/ ne-būdī/ be-ce māleş/ ki re sādī/ bu durur vā/ sıta-i hil/ kaç-i 'ālem / ğaraż ez-rifc/ at-ı ādem / sebeb-i mev/ hebet-i Hā / liq-ı Raḥmān. (23)

V-İmdi ey 'ā / şık-ı şādık / güle hem-rāz / olalum bül / bül-i hoş-leh / ce gibi şerh- / i ğam-ı dil- / bere āġāz / idelüm tā / ki neler ey / ledi hicrān / dikeni bü/ tün azürde- / dil-i āşüf / te-i bî-şabr / u qarāra / gel aḥī kā/ şif-i esrār / olalum yār- / ı vefā-dār/ umuz olğıl. (21)

Men-i bî-çā / re-i dil-ḥas / teyi bir dil- / ber-i Leylī / veş ü ḥançer- / keş ü merdüm- / küş ü āşüb- / ı cihān ni / çi zamān kūh/ ile hāmū / na düşürdi / men-i dīvā / ne daḥı āh- / kün ü na^c / ra-zenān sī / nemi çāk ey / leyüben hāk- / i kefi pâ / yını Mecnūn / gibi her dem / gözedürem / ez-pey-i dermān. (22)

VI-ki çekem dī / de-i ğam-dī / deme ol kuḥl- / i cevāhir / den ü āsū / de vü fāriğ / olam ey 'ā / şık-ı hem-derd / ki ferd ol / maġiçün merd / oluban / çeşm-i ter ü / çehre-i zer / dile gelen / ni'met ü 'ıyş / u tarab u / zevk u şafā- / yı ruḥ-ı maḳ / şūd bulur / kimse buña / şekk idemez / kim ḥaber-i / Seyyid-i lev/ lāk durur bu. (24)

⁶ āyet-i M.

⁷ Hiçbir bilgimiz yoktur. Bakara/32

⁸ dü M.

Geh beyābān / da enīsüm / ü geh re's / -i cibāl üz / re celīsüm / esed ü bebr / ü peleng i/ le kamu vaḥş / u tuyūr i / di ve men⁹ fā / riğ idüm cüm/ le cihāndan / ki ḥayāl-i / ruḥ-ı cānān / beni almış / dı vü fikr-i / ser-i zülfin / de bu dīvā / ne gönül ḳal / mış idi bī- / ḥaber ü bī- / eşer ü vā / lih ü ḥayrān. (23)

VII-Gelüben 'ā / ḳıbetü'l-emr /ser-i kû/ yımı mesken / ṭutuban gül-/ i bī-ḥār¹⁰, / gibi nāle /vü āhum yi/ di eflāke /çıḳardı zī/ re ki bu 'ıṣḳ-/ ı cihān-süz-/ ı ciger-düz /durur kimse / buña şabr i / demez men nic'/ ideyim me /ger āḥir fe / recu'llāh ḳarīb oluban bendeyi āzād / idüben ḳıl / dı teraḥhum / baña ol yār. (24)

Diñle ey yār / benüm bu / gice dil-dā/ rum ile nice / vişāl ol /dı müyesser / niçe sevdā-/ zede itdi / beni ol zül / f-i mu'anber / şeh-i serve / rüme dil-ber / nice oldu / men-i bī-çā /reye ḡam-ḥ'ā/ reye serv-i / ḳadi bālā /niçe bālā /aña hem-tā / göremez mihr- / i semā bedr- / i dücādur / heme devrān. (23)

VIII-Başımı ceyb- / i tefekkür / de idüp bir / gice ḥayrān / u perīşān / idem andan / ki 'aceb n'o / la benüm ḥā / lüm ü ol rü / ḥ-ı revānı / nice görem / n'ideyin āḥ / u fiğān ey / leyüben lüc / ce-i 'ummān / gibi olmuş / dı benüm göz / lerüm ü 'ay / numa gelmez / di şehā ḥ'āb- / ı ḥayāl i / di baña cüm / le cihān 'ā / ḳıbet-i kār. (24)

Nazar itdüm / ki benüm ba/ şuma gün toğ / dı vü men ḥay / rete ṭaldum /dı ki Sühbā/ ne'l-Melikü'l- / Cāmi' ley/ len ve nehā/ ren¹¹ çı 'aceb / benüm şebān-/ ı ṭal'at-i /ḥürşid-i mü/ nīri Melikü'l-'arş nedür düş mi ki bu vāḳı'a-i bü'l-'aceb mi yoḥsa benüm baḥt-ı siyāhum¹² uyandı mı ki yā Rab ne 'aceb ḥikmet-i Yezdān.

IX-Hātif-i ḡayb / dan āḥir / bu nidā gel / di ki el-'a / līmü'l -muṭṭa / lib yā¹³ ebşir bi-vişālī'ş-şanemi'l-maṭlab¹⁴ yā 'aşıḳ-ı miskīn ḥoş u şād ol / ki dem-i vaşl / ḡanīmet durur maḳşad-ı aḳş///zā ki māḥ [anuñ] ṭal'atine reşk ider mihr-i münīr andan utanup yüzi yirde müte'accib oluban oldu o vech-i ḥasene cānile meddāḥ.

⁹ Diğer nüshalar ben.

¹⁰ M.

¹¹ Gece gündüzü bir araya getiren/birleştiren gerçek hükümdar (olan Allah')ı yüceltirim.)

¹² perīşānum M.

¹³ Bu metinde eş-şanem şeklinde geçiyor

¹⁴ (O) arzu edilen güzele kavuşmayı müjdele.

Baňa raħm ey / leyüben kıl / dı müşerref / sözi ƙo sâ / zı getür şem^c- / i şeb-efrüz / ı getür di / dügi vaħtın / didüm ey Rû / ħ-ı Muħaddes / nefesün ĩ / sî-i Meryem / gibi cān vir / di baňa şād / olasın bî- / ğam u āzād / olasın ben / n'ideyim şem^c- / i şeb-efrüz- / ı nigārı / göreyin çün / ki odur kev / keb-i tābān. (24)

X-İşidüp bu / sözi ol şāh- / ı cihān kıl / dı tebessüm / gelüben ya / numa çok mek / remet itdi / men-i sevdā- / zede çün sâ / ye ayağı / na düşüp ol / kişinün zer / re-i luġfı / meni mihri / le götürdi / yine ol ħāk- / i mezel / let / den ü didi / delü olma / didüm ey meh / ne 'aceb mekr / e met itdüñ / men-i āşüf / teye 'ömrüm. (24)

Didi ğam çek / me ki şimden / girü eyyām- / ı feraħ gel / di vü gitdi / elem ü derd / ki çekdüñ / deñedüm men / seni çok şabr / ü taħammül / lü imişsin / diyü ğol şal / dı benüm boy / numa gel di / di bu beytü'l- / ħazeni terk / idelüm faşl- / ı bahār ir / di vü geldi / gül-i gülzār / ı temāşā- / yı ğanîmet / bilelüm ey / leme efġān. (24)

XI-Şalıcağ boy / numa ol sâ^c / id-i sîmin / i didüm kim / 'acebā bu / meh-i nev mi / ki felekden / inüben ger / denüme tavġ / oluban kıl / dı müşerref / ki seg-i küy / - ı nigārı / kıla mümtāz / kılanlar / dan itdi / ne ħurursun / Ĥura seyrān / idelüm cā / nib-i bāġa / gidelüm geşt- / i gülistān / idelüm 'ā / şıġ-ı miskîn. (23)

Didüm ey bāġ- / ı cihān sun / gülile sün / bülile ner / gisile serv / -i ħırā mā / nuñıla bāġ / -ı cihānı / n'ideyin beh / resi yoğ çeh / resi yoğ kā / küli yoğ dî / de-i pür-fit / nesi yoğ kā / met-i cān- / perveri yoğ / şāh-ı şāhān-ı cihān- / ı kevn / ü mekān ez- / dil ü cān / çerħ-zenān ol / dı saña ben / de-i fermān. (24)

XII-Bu durur ħā / şiyet-i şabr / u şebāt ey / dil-i āşüf / te işit ħavl- / i **Beyānî** / ki ma'ānî / heme cem^c o / lıcağız el / virüp aħvāl- / i murādāt / u sa'ādāt / u anuñ şem / mesidür baħr- / i tavîli / ki buved bîst / ü çehār / fe'ılātün. / Dürer-i dürc- / i le'ālî / ki bu baħr iç / re durur cüm / le-i şifāt / dan olupdur.

*Aħmedallāhe 'ale'l-ħatmi ve'l-itmām keşīran ve şallā ve sellime ebu'd-dehri 'ala'l-ħātım men kāne beşīran ve nazīran*¹⁵ o zamāndan berü kim pertev-i nür-i

¹⁵ Bitirip tamamlamayı (nasip eden) Allah'a şükürler olsun. Okuyup müjdecı ve uyarıcı olana ebediyete kadar hayır dua ederim.

nebevîden heme ervāḥ ṭahūr itdiler ol iki cihān serverine ez-dil ü cān muttaşılan
her biri bir medḥ ü ḡenā-ḥ'ān.

KAYNAKÇA

- Abdülbaki Feyzî(1339). “Bahr-ı Tavîl Der-vasf-ı Emîrî-i Bî-adîl”. *Akbaba Dergisi*.10, Kanun-ı Sâni.3.
- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim(1997). *Kültürümüzden Esintiler*, “Mensur Şiir ve Sofuzâde'den Bir Örnek”. Ankara.106-108.
- Âlî. “Bahr-ı Tavîl”, *Dîvan-ı Âlî*. Ankara Millî Kütüphane, yz. B. 1000, vr. 4b-5b.
- Âlî. “Bahr-ı Tavîl”, *Mecmua Kasaid ve Eşar*, (Toplayan: Nakibzâde Seyyid Nimetullah Seyyid Muhammed, Bursalı), Esad Efendi (Süleymaniye Kütüphanesi), nr: 3425, 157b-158b.
- Âlî. *Bahr-ı Tavîl*. Mecmua, Ankara Millî Kütüphane, yz. C 4, vr. 42 b-43a.
- Âlî. *Bahr-ı Tavîl*. Mecmua, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 2982/1, vr. 1b-2a.
- Âlî. *Bahr-ı Tavîl*. Mecmua, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr: 3290.
- Âlî. *Bahr-ı Tavîl*. Mecmua, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 5427, vr. 235b
- Aynî(1258). “Bahr-ı Tavîl”, *Divan-ı Belâgat-unvân-ı Aynî*: İstanbul 1258. 95-96.
- Mirahmedov ,Aziz (1978). *Edebiyyat-Şünaslıg Terminler Lügati*. Bakü: Maarif Neşriyyatı. 28.
- “Bahr-ı Tavîl”. Mecmua, Mecmua, Bayazıd Kütüphanesi, nr:5782.
- “Bahr-ı Tavîl”.Mecmua, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T. 692/3, vr. 127 b.
- Banarlı, Nihat Sami(1987). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul. MEB Yayınları. C.1, s. 618.
- Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. Mecmua, Ankara Millî Kütüphane, Yz. A 3990, vr. 53b-54a; 63b-64a.
- Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. Mecmua, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 2982/2, vr. 3a-5b.
- Beyânî. *Bahr-ı Tavîl*. Mecmua, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 5427, vr. 236a.
- Çukadarzâde. *Bahr-ı Tavîl*. Mecmua, Ankara Millî Kütüphane, Yz. FB., 329, vr. 77a-79b.
- Dâniş. “Bahr-ı Tavîl”, *Dîvan-ı Dâniş*. Ali Emiri Manzum Eserler, nr: 135, vr.1b-2a.
- Dâniş. “Bahr-ı Tavîl”, *Dîvan-ı Dâniş*. İstanbul Üniversitesi, nr: T. 5545, vr. 1b-2a.

- Dankoff, Robert(1997). “Penç Beyit As A Synonym of Ghazal in Evliya Çelebi”, *The Turkish Studies Association Bulletin*. Vol. 21, No: 2, (Fall 1997): 59-60.
- Dilçin, Cem(1995). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yay. 277.
- Dizdaroğlu, Hikmet(1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: TDK Yay. 140.
- Egridirli Hacı Kemal. *Câmiü'n-nezâir*. Bayezid Kütüphanesi, nr:5782.
- Erkul, Rasih(1993). “Bir Bahr-ı Tavîl Örneği ve Birrî Mehmed”. *Yedi İklim*. 39. 43-45.
- Erkul, Rasih(2000). *Manisalı Birrî Mehmed Dede*. Manisa: Manisa Valiliği Yay. 365-367.
- Fiske (Orhan Seyfi Orhon)(1339). “Hece Vezniyle Bahr-ı Tavîl, Öz Türk Şairi Mehmed Emin Bey'e”. *Akbaba*. 14(22). Kanun-ı Sâni. s. 3.
- Gündoğdu, Mehmed Kemal(1997). *Müştak Baba*. İstanbul: MEB Yayınları. 333.
- [İnal], İbnülemin Mahmud Kemal(1926). *Menâkıb-ı Hünerveran*. İstanbul. 95.
- İzzet. “Bahr-ı Tavîl”, *Divan-ı İzzet Molla*. Mısır 1255, s. 55-56.
- Kahraman, Bahattin(1989). *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. 184.
- Kalkışım, Muhsin(1994). *Şeyh Galib Divanı*. Ankara: Akçağ Yay. 245-246.
- Levend, Agâh Sırrı(1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: TTK Yayınları. 168.
- Mermer, Ahmet(2002). “XVI. Yüzyıl Divan Şairi Fedâyî ve İki Bahr-ı Tavîl”. *İlmî Araştırmalar*. 14. 121-129.
- Muîn. “Bahr-ı Tavîl”, *Divan-ı Muîn*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T. 692/3, vr. 127b.
- Necmî. “Bahr-ı Tavîl”, *Divan-ı Necmî*. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yazma A/348, vr. 39b-42b.
- Okçu, Naci(1993). *Şeyh Gâlib*, Ankara: KB Yayınları. 477-480.
- Orhon, orhan seyfi, bkz. fiske.
- Pala, İskender(1989). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: KB Yayınları. 71.

- Parlatır, İsmail(1992). “Fuat Bayramoğlu ile Anılarda”. *Türk Dili Dergisi*.487. 24-26.
- Sâbir, Hophopnâme, (Nâşir: Tâhîr-zâde), Tahran, 1320. 31-35.
- Doğru, A. Mecit(hzl.)(1975).*Sâbir, Hophopnâme*. Ankara. 327-332.
- Sakaoğlu, Saim(1988). Bayburtlu Zihni, İstanbul: KB Yayınları. 23-27.
- Senih(1275) .“*Bahr-ı Tavîl*”, *Divan-ı Senih*. İstanbul. 50.
- Seyyid Ebulkasım Nebatî(1372). “*Bahr-ı Tavîl*”, *Divan-ı Fârsî*. Tebriz.337- 347.
- Seyyid Ebulkasım Nebatî(1372). “*Bahr-ı Tavîl*”, *Divan-ı Türki*, Tebriz. 336-337.
- Abdülbaki Gölpınarlı(hzl.)(1971). Şeyh Gâlib, “Bahr-ı Tavîl”, *Divan-ı Şeyh Gâlib. Mevlana Müzesi Kataloğu*. Ankara 1971, C. II.335.
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip(hzl.)(1973). *Tahirü'l-Mevlevî, Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun Kitapevi. 22.
- “Tavîl Bahri”, *Dergâh, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1998, C. 8, s. 284
- Tolasa, Harun(1981). “18. Yüzyılda Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü:
- Müstakimzâde'nin İstılâhâtü's-şî'riyyesi I”. *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2. 224-228.
- Tolasa, Harun(1986). “18. Yüzyılda Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü: Müstakimzâde'nin İstılâhâtü's-şî'riyyesi II”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. XXIV-XXV. 372.
- Urhan, Mustafa(2001). Fedayî Divanı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. 31.